

מתוך דחק ז'
על "פריז": ננה אריאל
"פריז": בתרגום יהודה ויזן

ננה אריאל

"אני רוצה הולופרזה"

על הכתיבה האנציקלופדית של הופ מרליס

פיסות חייה וכתיבתה של הופ מרליס (Mirlees) לא מתגבשות לכדי סיפור משכנע אחד. מי שהפואמה האולטרה-מודרניסטית שלה 'פריז' השפיעה

הופ מרליס

על 'ארץ השממה' של ת.ס. אליוט; האם המייסדת של ז'אנר הפנטזיה שהקדימה את טולקין; ידידתה של וירג'יניה וולף שהוזכרה ביומניה כילדת פלא מפונקת אבל מבריקה, וגם – מי שהעבירה את רוב חייה ככישלון ספרותי באנונימיות מוחלטת.

מרליס נולדה ב-1887 בקנט שבאנגליה למשפחה מבוססת שהייתה מעורבת בעסקי סוכר ומנועי דיזל, וגדלה בסקוטלנד ובדרום

אפריקה. לאחר תקופת לימודים קצרים באקדמיה המלכותית לאמנות דרמטית עברה ללימודים קלאסיים בקיימברידג', שם הייתה תלמידתה של ההוגה הנודעת ג'יין אלן הריסון, חוקרת קלאסיקה, מיתולוגיה ושפות, וסופרג'יסטית מתונה. מערכת היחסים של מרליס עם הריסון הייתה הקשר הפטאלי של חייה. היא חייתה עם הריסון החל מ-1913 בין בריטניה לצרפת, וטיב היחסים האינטימיים ביניהן מעולם לא התבהר. הריסון המבוגרת ממרליס בכמעט שלושים שנה, תחת השפעת דמותה של סאפפו, ראתה במרליס בת טיפוחים רוחנית, ושנות הכתיבה הפוריות של מרליס חפפו לשנות חייה המשותפים עם הריסון עד מותה של זו ב-1928.

מרליס הייתה מקורבת גם לחוגיה של קבוצת בלומסברי בלונדון והייתה מיודדת בין השאר עם וירג'יניה וולף, גרטרוד שטיין ות.ס. אליוט. היא

נתפסה כאישה מרשימה, מלאת ביטחון עצמי ומשכילה באופן חריג, אישה ששלטה בכמה שפות על בוריין, בהן זולו. ביומניה של וולף היא מתוארת באופן אמביוולנטי ביותר כאישה "גחמנית, תובענית, אנינה, מלומדת מאוד ולבושה נהדר" וכ"אריסטוקרטית עם נטייה לדעות שמרניות". וולף כינתה אותה "האחרונה בידדותיה", ויחסה אליה, יש להניח, לווה בקורטוב של קנאה על קרבתה אל ג'יין הריסון, הקלאסיקנית הנערצת. הביקורת שוולף פרסמה על הרומן הראשון של מרליס "Madeleine: One of Love's Jansenists" מ-1919 שעסק בסלונים ספרותיים במאה ה-17, נוסחה בדיפלומטיות זהירה וניכר שהסתייגה ממנו.

אבל מרליס הפתיעה כשבאוגוסט 1919 מסרה לוירג'יניה ולאונרד וולף את כתב היד של הפואמה האוונגרדית המקורית להדהים 'פריז' עבור הוצאת הוגארט' שהקימו. שיטוט ברחובות פריז החבולים בשלהי מלחמת העולם נעשה בפואמה למסע רב-חושי אינטנסיבי, עשוי מלאכת טלאים של סגנונות וציטוטים. הפואמה הרשימה את הזוג וולף עמוקות, אבל היא הודפסה רק חודשים ארוכים לאחר מסירתה, לעומת שיריו של ת.ס. אליוט שנמסרו להוצאה באותה שנה והודפסו מיד. העיכוב בהדפסה, לצד שורת תקריות אחרות שקשורות לענייני זמן, הוא אחת החידות שמלוות את 'פריז'. יש להניח ששיריו של אליוט מוקמו גבוה יותר בסדר העדיפויות, אבל לעיכוב יש גם הסבר אחר, מהותי: 'פריז' דרש את מלאכת העימוד והסידור המורכבת ביותר שידעה ההוצאה. זוהי פואמה ארוכה ופרועה מבחינה טיפוגרפית שבה אין שורה דומה לקודמתה, יצירה שדרשה ניסיונות הדפסה חוזרים ונשנים, הגהות ותיקונים, חלקם נשמרו בכתב ידה של המחברת. היא הודפסה בסופו של דבר במהדורה מצומצמת (בפורמט קטן ודקיק, ככל הנראה ב-175 עותקים), רק בפברואר 1920, כשעל גבי העותקים נותרה חקוקה השנה 1919. התיארוך השגוי הוא חידה נוספת שמלווה את הפרסום: זוהי שגיאה קטנה ומשונה שהיא בפועל מהלך רב-משמעות של פסבדו-אפיגרפיה (תיארוך מוקדם יותר מתאריך ההדפסה). חשוב היה למרליס ששנת סיום המלחמה תהיה שנת פרסום הפואמה, חשוב היה לה לשמר את התחושה שהפואמה נכתבה בזמן אמת. ובפואמה גדושת כפילויות שההיבט הגרפי שלה כה מרכזי, ייחודה של הכפילות 19-19 וודאי שבתה את ליבה. הבחירה ב-1919 כשנת פרסום פיקטיבית הייתה

יזומה, ואף הודגשה מכורח הנסיבות: וירג'יניה וולף בילתה יום מרגיז במיוחד בתיקון ידני של הספרה אפס לתשע ברבים מהעותקים שבהם שורבבה בשנת ההוצאה שגיאת דפוס.

“פריז” – “יצירת המופת המודרניסטית האבודה” לפי ג'וליה בריגס – הייתה פואמה חריגה במכלול יצירתה של מרליס שפנתה לנתיבים אחרים לחלוטין. אחרי רומן שני וכושל למדי (“The Counterplot” מ-1924) שעסק בספרד בימי הביניים, הרומן השלישי של מרליס ‘לד בערפל’ (“Lud-in-the-Mist” מ-1926) היה ספר פנטזיה סוחף בתנופת הדמיון שלו שנתפס כיום כקלאסיקה נדירה שהקדימה את זמנה. ראש עיר כושל שמנסה להציל את אנשי העיירה לד מהשפעתם של פירות מכושפים נסחף בה להרפתקאה גדושה אלמנטים פלאיים. הרומן התקבל באהדה כבר עם הופעתו אבל נשכח במהרה, ורק שנים ארוכות לאחר מכן סימן את מרליס כמבשרת ז'אנר הפנטזיה המודרני שהקדימה את הטריילוגיה של טולקין ביותר מעשור.

אבל באותה שעה, מגובה בכוח הכלכלי המשפחתי, מרליס שלא הייתה צריכה לעבוד יום בחייה יכלה להרשות לעצמה לפרוש מעולם המעשה ומעמדה כסופרת מבטיחה הכוזב. לאחר מותה של המוזה שלה ג'יין הריסון, שבורת לב, מרליס המירה את דתה לקתוליות ולא התירה לפרסם שוב את ‘פריז’, שהכיל ביקורת עוקצנית על הממסד הכנסייתי מבלי לבצע בו השמטות ושינויים. וולף מתארת במכתביה גם את השינוי הפיזי שהתחולל בה: “היא שמה את עצמה בצל. מוזר לראות יופי – היה בה משהו כה אלגנטי ועצמאי – דועך, כמו להבת נר”. בהמשך חייה אותם בילתה בעיקר בדרום אפריקה, מרליס כתבה אמנם ביוגרפיה, כמה מסות ושלושה קבצי שירה. אבל כל כך אנונימית הייתה, עד שלין קרטור, סופר אמריקני שהקדיש את חייו לספרות פנטזיה, נדהם כשנתקל לראשונה בספר הפנטזיה האבוד ‘לד בערפל’ ב-1970, המליץ על הוצאתו מחדש ולאחר נסיון כושל לאתר את מרליס הספר יצא ללא רשותה. ב-1978 מרליס נפטרה באנגליה באנונימיות מוחלטת, ואין כל עדות לכך שידעה על קיומו של זיק ההתעניינות המחודש בה וביצירתה.

דחיקתה של מרליס הצידה קשורה לא רק לדעיכה היצירתית שלה, אלא גם לכך ששתי היצירות הגדולות שלה – 'לד בערפל' ו'פריז', כמו נכתבו על ידי שתי ישויות שונות. הניסיונות הנואשים לקשר בין שתי היצירות מעידים יותר על הצורך הביקורתי לאתר את דמותה האחדותית של מחברת מאשר על קשרים ממשיים כלשהם. מוטב להודות: מדובר ביצירות נבדלות לחלוטין ששום קו ברור – ז'אנרי, תמטי, סגנוני או אחר – נמתח ביניהן, ורק ביטויים חלולים כמו 'המתח בין היומיומי לפנטסטי' והופעתם הסמלית של פירות אקזוטיים יוצרים קשרים רופפים ביניהן. אבל זהו ייחודה של מרליס – יוצרת שאין לה 'כתב יד', 'סימן היכר' או 'חתימה'. היא מעודדת ויתור על פרשנות מאחדת, ויתור על ביטוי בודד – "הולופרזה" – כזה שמבטא את תמציתו של משפט שלם או של חוויה כוללת – שיכנס לתוכו את דמותה היוצרת. מרליס היא זיקית ספרותית שבמשך שנים הקשתה על קוראים ומבקרים להשביע את הרעב להגדרה צלולה של מחברת מובהקת.

למרות זאת, בשנים האחרונות מרליס נשלפה מתהום הנשייה במסלול מהיר לקנוניזציה. מרליס של 'פריז', הניסיון המודרניסטי החד-פעמי, קסמה לז'אנר הביקורתי הפמיניסטי הפורח העוסק בגילוי "מודרניסטיות שכוחות" (Forgotten Female Modernists, או "FFMs"). מרליס של 'לד בערפל' זכתה למיתולוגיזציה מצד חובבי ספרות פנטזיה: ההקדמה שכתב הסופר ניל גיימן למהדורה המחודשת של 'לד בערפל' מ-2005 והערותיו של הסופר מייקל סונוויק חיזקו את מעמדו כספר פולחן למביני עניין. עם אתר שמוקדש לה (hopemirrlees.com), מהדורה ביבליופילית מוגבלת של 'פריז' בהוצאת Pegana, התעניינות מחקרית לא מבוטלת, וכלילתה באחד ממילוני אוקספורד, הופ מרליס היא היוצרת המודרניסטית החשובה ביותר שאף אחד לא מכיר.

אני רוצה "הולופרזה" – מילה שמכילה בתוכה את תמצית הכל. "אני רוצה הולופרזה" מרליס כותבת בפתחת 'פריז'. והרי היא אומרת: הייתי רוצה הולופרזה. הייתי רוצה מילה שמחזיקה את המרובה, ביטוי סינגולרי

שצפיפות החומר בו אינסופית, כזה שיהיה השיר כולו, אבל ביטוי כזה אינו בנמצא. 'פריז' מציב בחזית את הכמיהה להולופרזה – תופעה לשונית שג'יין הריסון שותפתה של מרליס לחיים חקרה – וחוגג את הכישלון המפואר למצוא אותה בשלהי טלטלת מלחמת העולם. בהיעדר אפשרות למצוא את המועט שיחזיק את המרובה, 'פריז' הוא כולו בחירה הפגנתית בריבוי: הוא מצבור גדוש להתפקע, לקסיקון אקלקטי של סגנונות, ציטוטים ומחוות, אקלקטי כחייה שלה.

זוהי "כתיבה אנציקלופדית", כתיבה אגרנית שסופחת אל תוכה רשתות של ידע לאחר שמושש, נלעס ולפעמים כבר הוקא על ידי התרבות שיצרה אותו, כתיבה שצמחה מבית דנטה וסרוונטס ונתנה אותות אצל מלוויל ופלובר, ואצל מודרניסטים בני דורה של מרליס כמו ג'ויס, אליוט ופאונד. ספרות אנציקלופדית מקיימת יחסי אהבה-שנאה עם האנציקלופדיה של החינוך המקיף (סייקלו-פדיה) – זו של הנאורות: היא מוותרת על היומרה לייצר תמונת עולם יציבה שתקיף את הידע האנושי כולו אבל לא מוותרת על התשוקה לאגירת הידע והצגתו לראווה, חלקי ומנותץ ככל שיהיה, בדמותן של רשימות, מאגרי סגנונות, מצבורי השפעות, קטלוגים של ז'אנרים.

האנציקלופדיה של מרליס היא מאגר מקוטע של היפר-ידע, מצבור של פיסות הכרה שמונחות זו על גבי זו בקלסטרון קוביסטי. זו אנציקלופדיה דחוסה ומקודדת שכתובה בבליל של מערכות סימנים ושפות, כולל ליהטוט בלתי פוסק בין אנגלית לצרפתית (מה שהופך את מלאכת התרגום למשימה מורכבת במיוחד), שזורת רמיזות לתרבות קלאסית ופופולרית, לתיאולוגיה נוצרית ולמוטיבים ריטואליים ופרימיטיביסטיים, משובצת אזכורים של יצירות מכל מדיום וז'אנר, חלקן מומצאות, משוחה בצבעוניות מסחררת (ששולט בה הסגול), מצפינה קודים פנימיים ומסתיימת בהערות שוליים. מרליס דחסה נרטיב אנציקלופדי אפי לשיר של 600 שורות.

הידע האנציקלופדי של 'פריז' נצבר דרך השיטוט: שיטוט של יום בפריז הרדופה זוועות בשלהי מלחמת העולם הראשונה בזמן שהנשיא ווילסון

מבקר בה לרגל ועידת השלום, שיטוט שנע בין עירנות גדולה לפרטי פרטים במרחב עירוני שוקק לבין מצב דמוי-טראנס. זהו שיטוט שנע בין המשלבים המתחלפים של העיר: פרסומות קולניות ומודעות אגרסיביות, הלובר העגום שיצירותיו נארזו ונטמנו במרתפים בזמן המלחמה ("הלובר נמס בערפל, בקרוב הוא יהיה שקוף"), והעולם התחתון, עולם המעמקים של הרכבת התחתית ושל הסייף, מתוכו "פרויד חופר את הנהר, חיוכו נוראי, הוא מנופף בזבל שלו לאור החשמל". ובתנועה ביניהם, בין הרחובות, התחבורה, הנהר, המוזיאון, שער הניצחון, והמלון שככל הנראה שהתה בו עם ג'ייז הריסון ידידת הנפש, נבראת דמות חריגה של משוטטת עירונית, של Flâneuse.

מהלך השיטוט שלה כרוך באופן שבו הוא נפרש על הנייר, והמארג החושני שלו נוצר באופן טיפוגרפי. פרישת המילים ובעיקר הרווחים ביניהן יוצרים מקצבים משתנים, רעשים, שתיקות, וגם מוסיקה, כשלפתע מוכנסים לפואמה תווים מתוך פרטיטורה אופראית. מרליס שאבה השראה מהשירה הקונקרטי של משוררי האוונגרד הצרפתים, כמו "Un Coup de Dés" של סטפן מלרמה, הקליגרמות של גיום אפולינר והניסיונות של ז'אן קוקטו. קסמו לה הניסיונות הספרותיים הקוביסטיים והסימולטניסטיים שפורסמו במגזינים קטנים כמו Nord-Sud קצר המועד של פייר רברדי, שזוכה למחווה בתחילת 'פריז'. היא הבינה היטב שזהו צו השעה.

וכך, ב'פריז', השיטוט בין גני טולרי נפרש בשלוש שורות מקוטעות המחקות את הארגון המרחבי שלהם ("גני טולרי נכנסו לטראנס משום שהציירים בהו בהם כל כך הרבה זמן"). שלטי חוצות ופרסומות מסומנים באותיות גדולות, דיבור יומיומי שחוק או המוני בהטייה. שביתת האחד במאי ממירה את הארגון האופקי של המילים בשורה אנכית ארוכה שמדמה טור של שובתים. קונסטלציות הכוכבים החידתית בדוגמת "הדובה הגדולה" המוצבת בסיום השיר הייתה אופן החתימה הקבוע במכתביה של ג'ייז הריסון, סמל לרוסיות הנערצת על שתיהן, וגם הד לדוב צעצוע שהריסון ומרליס כינו את עצמן בשעשוע "שתי נשותיו". כך השיר נגמר במחווה סמויה לשותפתה לחיים, כשם שהפתיחה ב"הולופרזה" הייתה מחווה כזו.

עמוס, עודף ויומרוני, מייגע לקריאה גם למיטיבי לכת, 'פריז' הוא יותר מכל קטלוג מודרניסטי – ייצוג דחוס של מאגר הסגנונות, היומרות וגם החולשות של הספרות הניסיונית חסרת התקדים של ראשית המאה ה-20. הדחיסות של 'פריז', כמעט קומית באינטנסיביות שלה, דחיסות שמביאה את אפקט ההלם של המטרופולין המודרנית לכדי אבסורד, יוצרת תחושה שמרליס אירונית כשהיא מאמצת באופן טוטלי את כל האלמנטים הניסיוניים כולם בכפיפה אחת. מרליס באופן מודע ובוטח מביאה את הנסיונות המודרניסטיים לשלב הבארוקי שלהם עוד לפני שהגיעו לפרקם, ויוצרת טקסט ממזרי ובלתי קריא במהותו. הקריאה בו מחייבת הערות שוליים מלוות, כפי שהיא עצמה הבינה, הערות שנעשות לעוד מערכת סימנים בשכבות המאגר האנציקלופדי של מרליס.

במקרים הנדירים שבהם 'פריז' הוזכר במהלך השנים, הוא הוזכר בין השורות וביחס לאחרים, כאנקדוטה בחייהן של וירג'יניה וולף או גרטרוד שטיין וכיצירה שקדמה ל'ארץ השממה' של ת.ס. אליוט, פחותה ממנו באיכותה ובחשיבותה. אבל לפואמה הייתה השפעה גדולה מן המשוער שעד לאחרונה לא קיבלה הכרה גלויה. היא הותירה רושם גדול ואף מידה של קנאה בחירות היצירתית הגדולה שהמחברת נטלה לעצמה, רשמים שדרבנו אחרים לכתיבה בתעוזה יתרה. עבור וירג'יניה וולף היא פתחה מחשבות חדשות על חשיבותה של הצורה בכתיבה סביב גיבוש הרומן שלה 'חדרו של ג'ייקוב'. אבל לת.ס. אליוט, ידידה הקרוב של מרליס שלימים חי בביתה בשנות מלחמת העולם השנייה, היא סיפקה השראה ישירה. 'ארץ השממה' של אליוט, הפואמה שפורסמה כשלוש שנים לאחר 'פריז', דומה לה במובנים רבים. לא רק הרקע ומאגר ההשפעות הדומה מקשר ביניהן, לא רק קריאת השבר ברגע שלאחר המלחמה הגדולה, אלא גם המבנה, ההיקף, הטון, רמת הקידוד והערות השוליים.

"אפריל הוא האכזר בחודשים", הפתיחה האלמותית של 'ארץ השממה', מהדהדת את המשפט המופיע באמצע הפואמה של מרליס: "הלבנה האכזרית של ירח אפריל". בתל הארכיאולוגי המואץ של המודרניזם, אינספור ההגיגים על הפתיחה הנודעת של 'ארץ השממה', הם בעקיפין, ולרוב מבלי דעת, גם מחשבות על 'פריז' הנשכח.

הערת המתרגם

אין לי חיבה יתרה למתרגמים שמסתייגים ממושא תרגומם. אולם דומה שתרגום יצירה מסוגה של 'פריז' להופ מרליס מחייב להעמיד את הדברים על דיוקם: לא מדובר כאן ביצירת מופת, ומרובים כאן הפגמים מן הפנינים. אפשר שהביטוי המתאים ביותר לתיאור יצירה שכזאת מצוי בשורה ה-22 של 'ארץ השממה' לת.ס. אליוט: A heap of broken images ("תל פסילים נתוצים", בתרגומו המופתי של נח שטרן). השיר אינו זורם, אחדות מן השורות סתומות יתר על המידה ותלוית מדי בהקשרים חיצוניים, המוסיקה מתנגנת אך לפרקים וריבוי השורות הכתובות צרפתית קוטע לעיתים תכופות את חווית הקריאה של מי שאינו בקיא בשפה זאת. ויחד עם זאת, בחרתי לתרגם את 'פריז' – ולא בכדי. לפחות מן הבחינה המבנית, 'פריז', שנכתב כבר ב-1919, מהווה אבן דרך בהתפתחות המודרניזם האנגלי; המבנה הארכיטקטוני הסבוך, ריבוי ההרמזים ואפילו הערות השוליים שצרפה המחברת בסוף היצירה מבשרים, במידה רבה, על רבים מן האלמנטים ששימשו מאוחר יותר (ב-1922) את ת.ס. אליוט (שהכיר את מרליס באופן אישי) ב'ארץ השממה' – והיות שלשירת אליוט הייתה השפעה מכרעת כל כך על השירה העברית ועל הנוסח השירי בשישים השנים האחרונות, אך טבעי הוא בעיניי שעלינו להקדיש את מרצנו גם לחקר אותן אבני בניין, קטנות ככל שיהיו, שסייעו בכינון הנוסח האליוטי.

ברצוני להודות לננה אריאל, מייקל סונוויק (Swanwick) וסאנדיפ פארמאר (Parmar) שתרמו מזמנם ומכישורונם וסייעו בידי להשלים תרגום זה.

י.ו.

הופ מרליס

פריז

A
NOTRE DAME DE PARIS
EN RECONNAISSANCE
DES GRACES ACCORDEES¹

אני רוֹצֵה הוֹלוֹפְרֶזָה²

NORD-SUD

ZIG-ZAG

LION NOIR

CACAO BLOOKER³

פְּדִים שְׁחָרִי דְּמִיּוֹת בְּתוֹךְ קְבָרִים אֶטְרוֹסְקִיִּים⁴

RUE DU BAC (DUBONNET)

¹ "לגברתנו מפריז, רבתודות על החסדים שהענקת"

² מונח לשוני המתייחס למשפט המובע במלה אחת (יוונית: holophrasis).

³ נור-סוד (מילולית: צפון-דרום): מסילת הרכבת התחתית המחברת בין מונפרנאס למונמארטר. כמו כן, היה זה שמו של כתב עת דאדאיסטי שערך פייר רברדי ב-1917-1918; מרליס מתארת כאן כרזות שהיא רואה בתחנת הרכבת: ZIG-ZAG היה מותג של סיגריות, Lion Noir - משחת נעליים, Cacao Blooker - קקאו ו-Dubonnet הוא אפריטיף ארומטי ומתקתק.

⁴ הכינוי "הדמות השחורה" מתייחס אל סגנון ציור שהיה נהוג בקדרות היוונית בראשית המאה ה-7 לפנה"ס. ביצירות בסגנון זה נצבעו הדמויות בצבע שחור, והפרטים נחרתו בצבע לפני השרפה באמצעות החסרה של צבע.

SOLFERINO (DUBONNET)
CHAMBRE DES DEPUTE⁵

ברקקקקס קואקס קואקס⁶ אנו עוכרים מתחת לסן
DUBONNET

בכל הגדולה פורצת בצעקה BYRRH ומחרישה את אנו יוחנן הקדוש
בפטמוס⁷

*vous descendez madame?*⁸

QUI SOUVENT SE PESE BIEN SE CONNAIT
QUI BIEN SE CONNAIT BIEN SE PORTE⁹

CONCORDE¹⁰

איני יכולה
אני מקרחה לצעד לאט

גני טוילרי נכנסו לטרנס

⁵ שמות של תחנות רכבת.

⁶ הקול שמשמיעות הצפרדעים במחזה 'הצפרדעים' לאריסטופנס: Brekekekkek
.coax coax

⁷ בכל הגדולה היא דמות אלגורית מספר חזון יוחנן של הברית החדשה. על
מצחה כתוב שמה המלא "בכל הגדולה, אם הזונות ותועבות האדמה". בכל לובשת בגדי
ארגמן ושני, ומעוטרת בזהב, אבנים יקרות ופנינים. היא מחזיקה בידה גביע זהב המלא
בחטאים ובזימה; BYRRH – אפריטיף צרפתי ידוע; פטמוס הוא אי קטן בים האגאי,
המקום שבו, על פי המסורת, נכתב חזון יוחנן.

⁸ "את יורדת כאן גברתי?"

⁹ מוטו שהופיע על מכשירי השקילה שהועמדו לרשות הציבור בתחנות המטרו
של 1919: "מי ששוקל את עצמו לעיתים תכופות, מכיר את עצמו היטב; מי שמכיר את
עצמו היטב נשאר בריא."

¹⁰ תחנת רכבת בקרבת הלובר.

מָשׁוּם	שְׁחֲצִירִים	בָּהוּ	בָּהֶם
כָּל	כָּךְ	הַרְבֵּה	זְמַן

יְלָדִים קְטַנִּים בְּסַרְבָּלִים שְׁחָרִים שְׂיִדֵיהֶם, הַבִּיקוֹת מִמְשַׁחְקִים, הֵן כְּמוֹ עֲלִיָּה
הַמְנַצִּים שֶׁל עֲרֻמוֹנֵית-הַסּוּסִים¹¹ רּוֹצְוֹדֵה־רּוֹצְוֹדֵה־הֶם סוֹבְבִים עַל סוּסֵי־עֵץ
עַד שֶׁמִּסְתַּוְבֵּב לָהֶם הָרֵאשׁ.

יוֹנִים יוֹשְׁבוֹת עַל פְּסָלִים
וּמְתָאֲבָנוֹת

Le départ pour Cythère.¹²

הַנִּמְפּוֹת הַלְלוּ אֵינָן מְזִיקוֹת
אֶל תִּירָא אֶת הָרֶךְ שֶׁל פִּיהֶן –
אֵיזָה פֶּסֶטֶר אֶחָד חֲסַן אֶת הַגְּאֵלִים
מִפְּנֵי נְשִׁיכַת הַנִּמְפָּה¹³ . . . הַבֵּט.

גַּמְבֻטָּה
סִכָּה אֲרָמָה בְּאֲבָקָה הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל מְעִיל הַפְּרָאק שֶׁלוֹ
הַ־ *Tutoiment* הַנְּאָלַח שֶׁל הַזּוּגוֹת הַנְּשׂוֹאִים
Mais c'est logique.¹⁴

¹¹ ערמונית הסוסים (*Aesculus hippocastanum*) היא מין עץ נשיר גדול.

¹² "עלייה לרגל לקיתרה" הוא שמו של ציור מאת הצייר הצרפתי אנטואן ואטו (1684-1721).

¹³ מרילס קושרת כאן בין תרופה כנגד כלבת שפיתח הכימאי הנודע לוואי פסטר ובין "נשיכת הנימפה", ומכוונת אותנו למוטיב ה"ואגינה דנטטה". יש לציין כי *nymphae* הוא שם נוסף ל-*labia minora* ("השפתיים הפנימיות", כלומר, שפתיו של אבר המין הנשי).

¹⁴ לאון גמבטה (1838-1882), מדינאי צרפתי ששימש כנשיא האספה הלאומית וראש ממשלת צרפת. מרליס מתארת כאן את פסל הברונזה בדמותו של גמבטה שניצב בראשה של אנדרטה ענקית שעמדה באותם ימים בקרבת הלובר והתנשאה לגובה של

הֵסְפֵרֵי Esprit Français רֹכְנֵת לְעֵבֶר
לוֹהֶשֶׁת¹⁵

סוּדוֹת

מְעַדְנִים רַבֵּי מְשָׁמְעוֹת
עֲמוּמִים פְּלִסְטִיִּים

עַל אוֹדוֹת הַדְּפִסִּית הַשְּׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מְאַלְבָּה¹⁶
שְׁעוֹת אַרְכוּת־אַרְכוּת כְּמוֹ הָאֵיפֶל
פְּתוּמִים רַבִּים בְּמַעֲמָקֵי הַחֲשִׁישׁ¹⁷
בְּאֶצְבַּע רֶפֶה וּמְטָרִיפָה
מְדַרְיֵקָה אֲמִגּוּשׁ נִסְתָּר
לְעֵבֶר כְּלָב מְלִטְזֵי קֶטֶן וְלֶבֶן:¹⁸

הַרְקַע אֶפֶר וְיִרְקֵזִית
כְּמוֹ le Midi, הַלּוֹבֵר, la Seine...¹⁹

עַל אוֹדוֹת סְפִינֵי מְכַתְּבִים מְשֻׁנָּהּ, אַרְיָה תְרוּט עַל הַנְּצַב, לְלִיסִיסְטֵרְטָה הָיָה
אַחַד, אֶף זֹהֵי אֲמִנּוּתָה שֶׁל הָאֵימְפֵּרִיָּה...

עַל אוֹדוֹת . . .

כ־27 מטרים. הפסל הותך על ידי שלטון וישי ב־1941; Tutoiment – אופן פנייה אינטימי, בגוף שני, שכיח בקרב זוגות נשואים; Mais c'est logique – “אבל זה הגיוני”.

¹⁵ “הרוח הצרפתית”

¹⁶ הדוכסית השלוש עשרה מאלבה היא הדמות המופיעה בציורו המפורסם של פרנסיסקו דה גויה ‘הדוכסית הלבנה’ (1795).

¹⁷ פתום – יחידת מידה השווה לשישה רגל. היחידה משמשת בעיקר למדוד עומק של מים.

¹⁸ מרליס משתמשת כאן במילה Magi, כב“שלושת האמגושים”, ומכאן יוצא שהכלב המלטזי הקטן, תחת עננת החשיש, הוא בעצם ישו התינוק.

¹⁹ le Midi הוא כינוי לדרום צרפת; la Seine הוא נהר הסן.

אָנִי רוֹאָה אֶת הַ־Arc de Triomphe²⁰
מֵרָבֵעַ וְאַפְלוּלֵי כַּחֲלוֹמוֹתָיו שֶׁל יוּלְיוֹס קֵיסָר²¹
בְּזֶה לְחָקֵי הַנְּדָסַת הַמְּרָחֵב,
וְצוּעֵדַת בְּעֵדְרוֹת אֶלְתוֹף חוֹמַת הַ־Salle Caillebotte²²
וְכֵן הַלְאָה וְכֵן הַלְאָה . . .

אָנִי מִתְעַבֵּת אֶת הַ־Etoile
הַ־Bois מִשְׁעֵמֶם אוֹתִי:²³

צָבִים עִם שְׂרִיוֹנוֹת מְשַׁבְּצִים אֶבְנֵי חֵן
יְלָד רוֹמָאֵי שׁוֹלֵף קוֹץ מִכֶּף רִגְלוֹ
עָדָר שֶׁל Madame Recamiérs יְחַפּוֹת
נְאֻנְחוֹת בְּעֵבוֹר הַשְּׁטוּבְרִיאָן *de nos jours*²⁴
וּבְכָל זֹאת . . . קְרוֹב לְמַדִּי

מְשׁוֹטֵט לוֹ rue Saint-Honoré הַעֲתִיק²⁵
מֵרָפֵט וְאֲדִישׁ, כְּמוֹ אֵיזָה Grand Seigneur²⁶ מִבְּרִטָאן

20 שער הניצחון

21 יוליוס קיסר כבש את פריז ב-52 לפנה"ס.

22 ה־Salle Caillebotte הוא חדר ב"מוזיאון לוקסמבורג" הפריזאי שבו מוצגות יצירות של ציירים אימפרסיוניסטים.

23 כיכר האטואל ("כיכר הכוכב"), כיום כיכר שארל דה גול. הכיכר נמצאת במרכז הציר ההיסטורי של פריז (אקס היסטוריק), ובמרכזה ניצב שער הניצחון. ה־Bois (Bois de Boulogne), יער בולון, הוא פארק ציבורי בקצה המערבי של הרובע ה־16.

24 "צבים עם שריונות" וכו' – ד'ורִיסקרל הוִיסמנס, בספרו "להפך", מתאר כיצד צב נופח את נשמתו בגין משקלם הרב של התכשיטים שהועמסו עליו; "ילד רומאי שולף קוץ מכף רגלו" הוא שמו של פסל ברונזה רומאי שהוחרם על ידי נפוליאון והושב מאוחר יותר לרומא. הפסל השפיע רבות על אמנות הרנסאנס באיטליה; ד'ולייט רקמייה הייתה אשת חברה בולטת בצרפת בראשית המאה ה־19. בסלונה נהג להתארח, בין היתר, גם הסופר ואבי הרומנטיציזם הצרפתי, פרנסואה רנה דה שאטובריאן; *de nos jours* – של זמננו.

25 רחוב המקביל לנהר הסן. שם התגורר שאטובריאן.

26 בעל בעמיו

איש מאוכרן, פל הרי אוכרן בקל
ערמון שהוא מוכר . . .²⁷

פריז היא אפר עצום וחולה געגוע לפית
הוא נושא בלבבו אלה פפרים.

חצרות נסתרות –

עם תבליטים שטוחים של פאונים, שמשתינים בין לוטוסים
ומטפסים צומחים על הסככות –
הן עמקים חשאיים שם נולדים אלים קטנים.

תכופות שומעים שם תרנגול
דו דו מי י י²⁸

הוא אינו יכול לשיר על ערים –
רוחו של הסיודוס הנקן עם פנאי לעצבון
בלב הפטלה העל־זמנית של אכרון
משוע ל"עבודות וימים" . . . הסבת!
רוח השנה הנפלאה²⁹
נקשה ושוממה

פרושה על קילומטרים של שדות חומים
קויהם הנקיים והחדים של תכריכה הארכאיים

²⁷ ברטאן – חצי אי בצפון־מערב צרפת; אוברן – חבל ארץ הררי במרכז צרפת.

²⁸ "דו דו מי" הם (לדעת המשוררת) התווים אשר לקריאת התרנגול. כמו כן, יש לציין, כי התרנגול הוא סימלה של צרפת.

²⁹ הסיודוס היה משורר אפי יווני מוקדם, שחי במאה השמינית לפנה"ס; אכרון, במיתולוגיה היוונית, הוא נהר הכאב ואחד מחמשת נהרות השאול; "עבודות וימים" הוא שיר דידיקטריאנתרופולוגי מאת הסיודוס בן כ־800 שורות ובו מנחה הסיודוס את אחיו פרוסס ברזי החקלאות ומטיף לו מוסר; "רוח השנה" הוא אחד מתאריה של הרה (Hera is Yār-a, the year), מלכת האולימפוס, אשתו ואחותו של זאוס, האמונה גם על מתן הפרי בעונתו.

סְתָתוּ הַיֵּטֵב בְּיַדֵּי הַדְּבָר...

וְיִשְׁנֶם דְּבָרִים זָפִים –
לְדִים עוֹדִים קְמַעוֹת
מִשְׁחָקִים בְּ־Pigeon vole³⁰,
גְּגוֹת אֲדָמִים
סִינָרִים כְּחָלִים,
וְקֹדוּשִׁים צוֹהֲלִים... .

AU
BON MARCHÉ
ACTUELLEMENT
TOILETTES
³¹PRINTANIERES

jeunesse dorée³² שֶׁל הַשְּׂקָמִים.
בְּכִנְסִיּוֹת, בִּימֵי הַתְּעַנִּית, יִשׁוּעַ וְהַקְּדוּשִׁים
נֶעֱטָפִים בְּבֹד סָגֵל³³

הַרְחַק מִשֵּׁם בְּתוֹךְ גְּנִים
כְּרַכְמִים,
כִּיֹּנֹדוֹקְסָה, נְסִיכָה מִתוֹךְ אַגְדָּה סְרָבִית,³⁴
וְאֵז
שׁוֹשֶׁנֶת הָעֲמָקִים – הֶ־chef d'oeuvre שֶׁל הַצּוֹרֵף,³⁵

³⁰ "יונה עפה", מעין גרסא צרפתית למשחק "הרצל אמר".

³¹ "בגדים לאביב, עכשיו בבון-מרשה". הכוונה כאן לחנות הכלבו.

³² "נוער הזהב", צעירים בעלי מעמד.

³³ במהלך השבועיים האחרונים של "התענית" ("לנט" – Lent) – היא התקופה

שבין יום רביעי של האפר לבין יום שבת הקדוש שלפני יום ראשון בו חל חג הפסחא –

נוהגים, בכנסיה הקתולית, לכסות בבדים סגולים את האיקונות, הפסלים והצלבים. לאורך

היצירה כולה, שנכתבה במהלך ימים אלה, מזכירה המשוררת שוב ושוב את הגוון הסגול.

³⁴ Chionodoxa (מילולית: "תפארת השלג") פרח סגלגל ממשפחת היקינתוניים.

ובקרוֹב
וְרַדְי־כְּלָבִים³⁶ יִנְעָצוּ מִבֶּט מְצוּעֵינִים, בְּכַרְפּוֹת וְצִלְיָנִים
כָּל הַזְּמַן
וְרַדִּים לְלֹא נִיחּוּחַ מְלִיּוֹן
קְרַחֲיִים
פְּלֶסְטִיִּים
קְרוּיִים עַל שְׁמֵן שֶׁל רְעִיּוֹת רְאֵשֵׁי עָרִים . . .

הַאֵם אֲנִי צֵיר דְיוֹקָן שֶׁל מְאָדָּאם ז'קְמָאר אַנְדְּרֵה?³⁷
בְּלוֹכֵר
הַפֵּיטָה שֶׁל אַבִּינְיוֹן,
L'Olympe,
Giles,
שְׂבַעַת הַחֲטָאִים שֶׁל מְנַטְנִיָּה
וְהַשְּׂרָדְנִים;³⁸

³⁵ chef d'oeuvre – "יצירת מופת"; שושנת העמקים מיוחסת במסורת הנוצרית למריה הקדושה. ויש המכנים את הפרח "דמעוּתיה של מריה".

³⁶ Rosa canina – שיח ורדים קוצני.

³⁷ ז'אן־אוגוסט־דומיניק אנגר (1780-1867) היה צייר צרפתי נודע שהרבה לצייר דיוקנאות עירום של נשים; מאדאם ז'קמאר אנדרה (1841-1912) הייתה בת אצולה פריזאית, ציירת ואספנית; ולשאלתה של מרליס, התשובה היא: לא. אנגר לא צייר דיוקן של מאדאם ז'קמאר.

³⁸ "הפייטה של אביניון" – דמותה של מריה, המתאבלת על בנה, ישו, לאחר צליבתו. הציור מיוחס לצייר הצרפתי אנג'ן שרונטון (1410-1466); L'Olympe, "אולימפיה", הוא ציור של הצייר הצרפתי, אבי האימפרסיוניזם, אדואר מאנה (1823-1883). ציור זה מתאר זונה שכובה בתנוחה קלאסית של אלה רומאית שמישירה מבט אל הצופים. אולימפיה הייתה זונה מאוד ידועה בפריז; Giles as Poirrot הוא ציור מאת ז'אן־אנטואן ואטו (1648-1721), המציג את דמותו של פיירו, הליצן העצוב מן הקומדיה דל'ארטה; Mantegna's Seven Deadly Sins הוא כפי הנראה הציור "מינרווה מגרשת את המידות הרעות מן החורש של המידות הטובות" של הצייר האיטלקי אנדראה מנטניה (1430-1506); "השארדנים", הכוונה היא ליצירותיו של ז'אן־בטיסט סימאון שארדן (1699-1779), מגדולי אמני הרוקוקו של המאה ה־18.

הם קמים, שלמים ועזים, זה אחר זה
משנה תתקרקעית בת חמש שנים ארכות.³⁹

כמו דנקן, גם הם ישנו עמק.⁴⁰

הנשיא וילסון מחיף כמו פלב ומתרוצץ ברחבי
העיר, מרחרח בחדנה תמה את שטפון השתן של
גרנגטואה.⁴¹

נצני הצפצפה הם גלמים זהבים;
בלט של פרפרים ירקים
יחל בקרוב.

במהלך ה־ Grand Guignol המחזורי של הקתוליות⁴²
צנחות,
ושופים,
ודמזע –

⁴³Le petit Jésus fait pipi.

לילך

האביב הוא אחות שלמה הקטנה; שדים אין לה.⁴⁴

³⁹ הציורים המוזכרים לעיל אוכסנו במהלך מלחמת העולם הראשונה במקום מסתור תתקרקעי, והושבו ללובר ב־1919.

⁴⁰ דאנקן הוא המלך שנרצח בשנתו ב'מקבת'.

⁴¹ וודרו וילסון (1856-1924), נשיאה ה־28 של ארצות הברית, ביקר באותם הימים בפריז לרגל 'ועידת השלום'; גרגנטואה הוא אחד מצמד הענקים ביצירת המופת של פרנסואה ראבלה (1494-1553) 'גרנגטואה ופנטגוראל'.

⁴² הגראנד גוויגנול – תיאטרון פריזאי שהיה ידוע במופעיו הסנסציוניים, האלימים והמדממים.

⁴³ "ישו התינוק עשה פיפי"

⁴⁴ על פי שיר השירים, פרק ח' פס' 8: "אחות לנו קטנה, ושדים אין לה; מהנעשה לאחתנו, ביום שיברכה."

LAIT SUPERIEUR
DE LA
FERME DE RAMBOUILLET

ICI ON CONSULTE
LE BOTTIN

CHARCUTERIE
COMESTIBLES DE Ire CHOIX

APERITIFS

ALIMENTS DIABETIQUES
DEUIL EN 24 HEURES

*Messieursetdames*⁴⁵

מקדש־שימְעַט לְמֶרְקוֹרִי;
הַקְּפּוֹ שֶׁל הַ־templum שְׁלֵהֶם
חוש טוב לְקִנְיָה מְדָה,
טַפָּה זְהֵבָה מְדָמוֹ שֶׁל הַרְפָּגוֹן,⁴⁶
תְּצִיל מִן הַהִתְרַחֲבוּת הַמְשַׁמְדָּת.

צְרוּרוֹת לִילְךָ אֲדִירִים בֵּין סְפוּנִים, נְרָמוּט, בְּקַבּוּקֵי־בּוֹק וְטַבָּק.⁴⁷

Messieursetdames

⁴⁵ "חלב איכותי מחוות רַמְבוּיֵה"; "כאן ניתן לעיין במדריך העסקים";
charcuterie היא מעדנייה; "נקניקים מובחרים"; אפרטיפים ומזון לחולי סכרת; "אבלים
24 שעות" – הייתה חנות לבגדי אבלים; Messieursetdames – גבירות־רבותי.

⁴⁶ מקדש למרקורי ניצב בעבר על גבעת מונמארטר. כיום ניצבת שם 'בוזיליקת
הלב הקדוש'; templum – לאטינית: מקום קדוש; הרפגון הוא הקמצן ממחזהו הידוע
של מולייר, המתייחס לכספו כאל דמו.

⁴⁷ Bock – בירה גרמנית.

NE FERMEZ PAS LA PORTE
S.V.P.
LE PRIMUS S'EN CHARGERA⁴⁸

פועלים בקליפות פשתן כחלות ישובים לשלחנות שישי ומתדיינים:

La journée de huit heures
האם לנדרו הוא סדיסט,
קֶלֶב הַיָּם הַמְּאֲלָף בְּ-
Nouveau Cirque
קוֹטִין . . .⁴⁹

ההדים של בוסואה מזמרים מלכות מתות.⁵⁰
méticuleux
belligerents
hebdomadaire
⁵¹*immonde*

הלגיונות הרומאיים
שוֹעֲטִים
בְּלִתֵי נְרָאִים

⁴⁸ "נא לא לסגור את הדלת, הפרימוס ידאג לכך"

⁴⁹ "יום עבודה בן שמונה שעות" היה שאיפתם של אירגוני עובדים רבים. השביתה הכללית בברצלונה בשנת 1919 הביאה לכך שספרד הייתה המדינה הראשונה בה הושגה הסכמה ליום עבודה בן שמונה שעות; הנרי לאנדרו היה רוצח סידרתי צרפתי, שנישא ב-1915-1919 לעשר נשים שונות, שאותן הכיר באמצעות מודעות שפרסם בעיתון. לאנדרו שרף את גופות קורבנותיו בתנורו הביתי. הוא נתפס ב-1919 והוצא להורג, בגילויטינה, ב-1922; Nouveau Cirque – היה קרקס שהתמחה, בין היתר, במופעים ראוותניים בכיכובן של חיותיים; אמיל קוטין היה אנרכיסט שניסה להתנקש ב-19.2.1919 בראש ממשלת צרפת דאו ויו"ר "ועידת השלום" ז'ורז' קלמנסו.

⁵⁰ ז'אקבנין בוסואה (1627-1704), תאולוג ומטיף צרפתי. נודע בהספדים שנשא, בין היתר על מותה של אן מאוסטריה, ועל מותה של הנרייטה מריה, אלמנתו של צ'ארלס הראשון ואמו של צ'ארלס השני מלכי אנגליה.

⁵¹ "קפדני"; "תוקפני"; "שבועי"; "בוזי". כפי הנראה הצעות חטופות בכותרות העיתונים שעסקו במקרה של הנרי לאנדרו.

נלחמים את הקרב האחרון שלהם בגאליה.⁵²

רוח הרפאים של פר לשז

מהלך ברחובות

הוא עטוי כסוי שחר שעל גבו רקומה

האות ה',⁵³

הוא מעטר פרחי ניר.

הוא יפה והוא נוֹרָא והוא חָבֵר נוֹרָא קרוב

של רוֹסוֹ, הפקיד של ה־Douane.⁵⁴

האחדיות נתצו,

הבמה עמוסה גויות

gaillards אֲדִיכִים ונבונים⁵⁵

ה־eidola שלהם נתונה במסגרות מחרידות⁵⁶

ובהן, באותיות פליז, הפתכת:

MORT AU CHAMP D'HONNEUR⁵⁷

⁵² במהלך "מלחמת גאליה" (בלטינית: Bellum Gallicum; 50-58 לפנה"ס)

הצליח יוליוס קיסר לכבוש את כל שטחה של גאליה.

⁵³ האב פרנסואה דה לה שז (1624-1709) היה הכומר המוודה של המלך לואי

ה-14. במקום בו התגורר בצפון פריז הוקם אחר כך בית קברות שנקרא על שמו. בין היתר

קבורים בו כיום פרדריק שופן, אוסקר ווילד. אדית פיאף, ג'ים מוריסון, איב מונטאן,

הרוטשילדים ועוד רבים אחרים; "האות ה'" במקור H, אותה יש לבטא בצרפתית כ־ash

(ash באנגלית הוא "אפר").

⁵⁴ אנרי רוֹסוֹ (1844-1910) המכונה גם, בשל עבודתו כפקיד-מכס, "רוֹסוֹ

המוכס" Rousseau (Le Douanier) היה צייר צרפתי פוסט אימפרסיוניסט, מחלוצי סגנון

"הציור הנאיבי".

⁵⁵ שוב תזכורת לזוועת תיאטרון הגראנד גווינגול, וכן לזוועות מלחמת העולם

הראשונה; gaillards – גברברים, בני חיל, גברים חזקים וכו'.

⁵⁶ eidola – צלם, רוח, נפש. כמו כן, היה זה מנהג שכיח באותם הימים לתלות

את דיוקנו הממוסגר של המת על גבי המצבה.

⁵⁷ "נפל [בגבורה] בעת מילוי תפקידו"

ואלמנות קטנות נאנחות

Le pauvre grand!

*Le pauvre grand!*⁵⁸

וְזַעֲר־בוֹרְגָנִים עִם שְׁפָתַיִם קְפוּצוֹת וְקוֹלוֹת צוֹרְמָנִיִּים סוֹפְרִים אֶת הַכֶּסֶף
הַקָּטָן וְאוֹמְרִים Messieursetdames וְלִכְבוֹתֵיהֶם הֵם חֲרָבוֹתָיו שֶׁל חֶבֶל
פִּיקֶרְדִּי...⁵⁹

הם אינם פמונו אָשֶׁר, כְּשָׂדִים מְשַׁחַת, קוֹבְרִים אֶת חֲבָרֵינוּ אֵינְסֶפּוֹר פְּעָמִים
עוֹד לִפְנֵי שָׁהֵם מֵתִים אֶף –

שׁוֹב לֹא יָזֶרֶם הַמְּאָרָן

בֵּין גְּדוֹת רוֹנְנוֹת⁶⁰

פְּמָה נְעִים לְשֻׁכַת ב־Grands Boulevards⁶¹ –

הֵן מְרִיחוֹת מְ

Cloacae

צְמִיגִים חֲרוּכִים

⁶²Poudre de riz

⁵⁸ "האומלל"

⁵⁹ שם נערך "הקרב על הסום" במלחמת העולם הראשונה, בין 1 ביולי ל-18 בנובמבר 1916. בקרב זה ניסו כוחות מדינות ההסכמה לפרוץ את קווי הגרמנים במחוז סום שבצפון צרפת. בסוף הקרב הצליחו הכוחות להתקדם כעשרה ק"מ, במחיר של יותר ממיליון נפגעים לשני הצדדים.

⁶⁰ על גדות נהר המארן בין 5 ל-12 בספטמבר בשנת 1914 נערך הקרב הראשון על המארן (ידוע גם בשם: הגֶס על המארן). הקרב הסתיים בניצחון צרפת-בריטי שהביא להדיפת הצבא הגרמני ומניעת כיבושה של פריז, ובכך חיסל את הסיכויים לניצחון גרמני מהיר במלחמה. במהלך הקרב נהרגו כחצי מיליון חיילים.

⁶¹ רובע השדרות הגדולות (Les Grands Boulevards) כולל את רבעים 2,3,8 ו-11. הוא מתחיל פחות או יותר מכיכר דה לה מדלן (Place de la Madeleine) אשר ברובע ה-8 וממשיך לכיוון כיכר הבסטיליה (Place de la Bastille) ברובע ה-11, שנמצאת באזור הקניות העיקרי במרכז פריז.

⁶² Cloacae – ביוב; Poudre de riz – פודרה.

טִבֵּק אֶלְגֵירִי
Monsieur Jourdain בְּכַחַל וְאֵדָם שֶׁל מַדִּי הַזֹּאֲבִים
ballet turque בְּ- premier danseur הוא

Ya bon!

Mamamouchi⁶³

יָקִים – “וְעוֹד אָמְרוּ, – כִּי פֶעַם בְּאַלְפוֹ”
וְהַרְבֵּה *carême prenant* Mardi Gras
שֶׁל קַרְנַבַל הַשְּׁלוֹם;⁶⁴

הַיְנוּמוֹת מְנִיר קָרַפ

פִּיּוֹת קְפוּצִים וּמְשׁוּחֵי־שִׁפְתוֹן שְׂכָמוֹ אָמְרוּ זֶה עֲתָה:

Cho - co - lat . . .

"Elles se balancent sur les hanches".⁶⁵

עֵינֵי לְטָאָה

זְקָנִים אֲשׁוּרִיִּים,

מְגִפֵי בַד –

⁶³ מר ז'ורדן, גיבור הקומדיה הידועה של וולטר ג'ם הוא באצילים, לוקח חלק בריקוד טורקי בתקווה לזכות בתואר ה"מאמאמושי" (מעין תואר אבירות) מידי השגריר הטורקי; זואבים (Zouaves) היה שמם של לוחמי "לוחמה רגלית קלה", שמוצאם היה בצפון אפריקה ושהשתייכו ל"צבא אפריקה" במסגרת הצבא הצרפתי. מדיהם היו כחולים ואדומים, ולא פעם הם חבשו כובעים ססגוניים, מה שגרם לכך שהיו למטרות קלות. ב-1915 הם הוכרחו לעבור למדי חאקי; premier danseur – רקדן ראשון (דרגה בבלט); Ya bon! – זה טוב.

⁶⁴ "ועוד אמרו, – כי פעם באלפו" – מתוך 'אותלו' לשייקספיר, תרגום: נתן אלתרמן; *Mardi Gras, Carême Prenant*, על פי מסורות שקדמו לנצרות, היו נוהגים לקיים פסטיבלים בתקופה זאת של השנה. מנהג זה שולב בדת הנוצרית ושיאו מגיע ב"יום שלישי השמן" הוא ה"מרדי גרא". הקרנבל (מילה שמשמעותה המילולית היא "סילוק בשר") מציין במקור את סיום הזמן שבו מותר לאכול בשר לפני התענית. מרליס קושרת כאן בין הקרנבלים הדתיים ל"קרנבל" סביב ועידת השלום.

⁶⁵ "נשים מטלטלות עצמן קדימה ואחורה על מותניהן" – ניתן להניח שהן "מענטזות".

הַגִּזַע הַקֶּטָן וְהַחֲרִיף אֲשֶׁר מִחוּ, כְּמֵאֵמֶר הַעֲרָבִים, הִזָּה אֶחָד מְשֻׁלְשֵׁת אֵהָלֶיהָ
שֶׁל רוּחַ הָאֱלֹהִים⁶⁶

Ouiouioui, c'esi passionnant – on en a pour son argent.
Le fromage n'est pas un plat logique

A a a a oui c'est un délicieux garçon.
Il me semble que tout femme sincere doit se retrouver
en Anna Karénine.⁶⁷

רַק לֹא הַשְׁתוּק הַטְּבֻטוֹנִי

בְּאֵיזָה זְמַן

פְּתִימִי

תָּא אֶת תָּא

חֻוָּה

אַט־אַט

הוּא מְתֵהוָּה

לְכִדֵּי דְבַר יָפָה – אִים – עֲצוּם

אֶל הַהֵיזוֹת . . .

מוֹצָא שְׁפֹתִים מְעֻרְפָּל וּמְהַסֵּס – הוּא קָלֵלְתֶם שֶׁל מְמַדֵּי עֶנְק.

הָאֶחָד בְּמֵאֵי

א

י

ן

ש

ו

ם

⁶⁶ שורה סתומה למדי. יש מי שמשער כי הכוונה כאן היא אל הארמנים – שהיו עור נטבחים באותה העת – ששלחו משלחת מיוחדת ל'ועידת השלום'.

⁶⁷ "כִּנְכֹנְכֵן, זֶה לוֹהֵט – זֶה שׁוֹוֶה אֶת הַכֶּסֶף שֶׁלְךָ. גְּבִינָה אֵינָנָה מְנָה סְבִירָה." ;
"אֵהָהָה, כֵּן, הוּא עֵלֶם חֲמוּדוֹת. נִדְמָה לִי שְׁכַל אִישָׁה הַגּוֹנָה מוֹכְרָחָה לְרֵאוֹת אֶת עֲצֻמָּה בִּאֵנָה קְרִינָה".

ש
ו
ש
נ
ת
ע
מ
ק
י
ם⁶⁸

שְׁתֵּי בְּתוּלוֹת לְחֵמוֹ בְּקֶרֶב־פְּלֶחֶן
עַל גּוֹפָה הַמְּתוֹק – מְרִיָּה וְהַלְבָּנָה

הַלְבָּנָה הָאֶכְזָרִית שֶׁל יָרַח אֶפְרַיִל
הַדְּמָמָה שֶׁל *la grève*⁶⁹

גְּשָׁם

הַלוֹבֵר נִמְס בְּעֶרְפֶּל
בְּקֶרֶב הוּא יְהִיָּה שְׁקוּף

וּבְעֶדוֹ יִנְצְנְצוּ אֵי־הַגְּנִים הַמְּסִתּוֹרִים
שֶׁב־*Place du Carrousel*⁷⁰

⁶⁸ בתאריך האחד במאי 1919, התקיימה שביתה של ארגוני העובדים בצרפת ובגינה לא הוצעה למכירה באותו היום שום שושנת עמקים. השורה הכתובה במאונך מבקשת לדמות את צורתו של טור השוכתים הצועדים.

⁶⁹ *la grève* – זהו משחק מילים שאמור להדהד את המילה האנגלית *grave*, "קבר", אולם בצרפתית פירוש המילה הוא "גדה" (וכבר ציינו את מניין ההורגים על גדות המארן), וגם "שביתה", שבעטייה העיר דוממה.

⁷⁰ כיכר קרוסל היא כיכר הנמצאת ברובע הראשון של פריז – במרכז מוזיאון הלובר. במרכז הכיכר עומד שער הניצחון של קרוסל. הכיכר נקראת על שם הקרוסל:

הסן, אגואיסקט זקן, מתפתל בשלון
לעבר הים,

הוגה בעשבים וגשם . . .

אם מעם מימיו העצלים עולים החלומות
אזי הללו הן רוחותיהם הפחלחלות של שלדגים.

מגדל אפל הוא דרממדי
חרוט על גבי ניר לכן ועבה.

Poilus בכחלחלאפּרָפּר עם חבילות בצבע *Terre de Sienne* חונים סביב
לספינקס האפר של טוילרי. הם נדמים כאלו צירקרבות רשם את דמותם
בגירים, כדי למכרה ב־10 פרנק לחתיכה ב־Rue Des Pyramides.⁷¹

Désœuvrement

חששות

ורונסקי ואנה

מתחילים במטות נפרדות ובזעה קרה

מזהים פרענות באותו החלום

על מוזיק מוזיק וצנק . . .⁷²

הינה אשר? הינה, יום אחר זה נראה יפה:

קלאו היא ציירת צרפתיה גדולה

היא פוסעת על המים והללו דוממים.

שדרף מישף ועבד נגו עומדים, פלסטאים, בלא נייע

בלב הלהבות.⁷³

המצעדים הצבאיים שנערכו בה בעת שארמון הלובר שימש את בית המלוכה כבית
מגורים.

⁷¹ Poilus – חיילים. מילולית: אנשי שעירים; *Terre de Sienne* – צבע אדמתי,
חום-צהבהב. נקרא לעתים בעברית "סיינה"; Rue Des Pyramides – רחוב בקרבת גני
טוילרי.

⁷² Désœuvrement – עצלנות; ורונסקי ואנה – זוג הנואפים ב'אנה קרנינה/
לטולסטוי; מוזיק – איכר רוסי, אדם נבער וגס. אדם שכזה, מזוקן ונושא שק, מופיע
במהלך הרומן בחלומותיהם של השניים.

הַמַּסַּחֵר *Massacres des Jours de Juin* שֶׁל מָאָנָה,
הַמַּסַּחֵר *Prise de la Bastille* שֶׁל הַדֹּד
הַמַּסַּחֵר *Fronde* שֶׁל פּוֹסֵן
תְּלוּיִים בְּגִלְרִיָּה שְׂקֵטָה.⁷⁴

כָּל הַזְּמַן הַזֶּה הִבְתּוּלָה לֹא הִתְעַצְלָה ;
הַחֲלוֹנוֹת שֶׁל *Le Bon Marché*, *Les Galeries Lafayette*,
La Samaritaine,

נוֹצְרִים פְּתוּיִן קְדוֹשׁ
פְּנִדוּרוֹת שְׁעוּהָ, בְּהִינוּמוֹת לְבָנוֹת, עֲקוּדוֹת בְּכֶסֶתָה;⁷⁵

Catéchisme de Persévérance
צִוְיָהוּן שֶׁל שְׁבַע הַיְעִידוֹת הָאֶקוּמֵנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת
תְּקַתְּקוּ לְמַתְכַּנְתָּה שֶׁל הַBibliothèque Rose,
Première Communion
(פְּרוֹמְתָאוֹס בְּלַע אֶת הַפְּתוּיִן)
Petits Lycéens,

⁷³ קליאו – המוזה הממונה על ההיסטוריה; חנניה, מישאל ועזריה (בשמותיהם הארמיים: שדרך, מישיך ועבד נגו) הם דמויות מקראיות הנזכרות בספר דניאל. הם מושלכים על ידי נבוכדנצר לכבשן בשל סירובם לעבוד עבודה זרה, וניצלים ממוות על ידי אלוהים.

⁷⁴ מרליס מפנה כאן לכאורה לציורים המתארים זועות ואירועים אלימים (הטבח במהלך המרד הרפובליקני בפריז של יוני 1832, נפילת הבסטיליה ו'הפרונד' – סדרת מרידות ומלחמת אזרחים שהתחוללו בצרפת בשנים 1648-1653 נגד שלטון הקרדינל מזראן), מאת ציירים ידועים כגון ניקולא פוסן, ז'אק-לואי דויד ואדואר מאנה – בפועל, אף אחד מן הציורים הללו אינו קיים והמשוררת רק מדמה שהם קיימים ותלויים בלומר.

⁷⁵ כפי שמבארת המשוררת בהערותיה ליצירה [המופיעות בסיום]: "החלונות של *Les Galeries Lafayette* וכו'. במהלך ימי התענית בובות שווה בגודל אנושי – לבושות כמו חניכי טקס לחם הקודש הראשון – מוצגות בחלונות הראווה של חנויות גדולות."; פנדורה – היה שמן של בוכות-תצוגה, למעשה היו אלה בוכות התצוגה הראשונות, שהחלו נפוצות באירופה החל מאמצע המאה ה-18.

Por-no-gra-phonie
פלוֹת נְנִסִיּוֹת מְלֻבָּבוֹת
יו, הָעוֹלָל הַקָּדוֹשׁ, נוֹקֵם –

הַיְלָדִים אוֹכְלִים אֶת הַיְהוּדִי.⁷⁶

PHOTO MIDGET⁷⁷

הֵי הוּ!
אֲנִי טוֹבֵלֶת בְּחֵלוֹמוֹת עַד הַבְּרֻכִים –
פוֹסֵעַת־אֵט מְעַדְנוֹת
כְּחוֹצָה שְׂדֵה־חֶצִיר בְּPérigord⁷⁸

⁷⁶ "הקטכזים של ההתמדה" – חיבור דתי פופולרי מאת התיאולוג הקתולי ז'אן ז'וזף גום (1802-1879), שגרס כי החולאים של התקופה מקורם בתרבות הרנסאנס, אשר הובילה, לדידו, לניארפגאניזם; ועידה אקומנית היא מעין כנס של בישופים שבמסגרתו מתכנסים בישופים מכל רחבי העולם הנוצרי (ומכאן השם "אקומני", היינו, כלל-עולמי) כדי לדון בנושאי אמונה ופולחן. שבע הועידות הראשונות התקיימו בשנים 325–787; "הספרייה הוורודה" היה שמה של סדרת ספרים שפרסם המו"ל הפריזאי לוֹאֵי השט במהלך המאה ה-19. קהל היעד של "הספרייה הוורודה" היה נערות מתבגרות. בהוצאה ראתה אור גם סדרת "הספרייה הירוקה" שיועדה לנערים; ה-Première Communion הוא טקס אכילת לחם הקודש בפעם הראשונה, בדרך כלל בגיל 12; פרומתאוס (מילולית: החושב לפני מעשה), מסר לאדם את האש. לא ברור למה מתכוונת המשוררת בכך שהוא בלע את הפיתיון. אפשר שמדובר כאן בלחם הקודש שמופיע מיד אחר כך, ויש שמשערים שהפיתיון היא פנדורה, שניתנה לאישה בידי זאוס לאחי פרומתאוס (שהזהיר את אחיו לבל יקבל מתנות מהאלים), אפימתאוס ("החושב לאחר מעשה"), כעונש על מעשיו והביאה, בסקרנותה, לחורבן; Petits Lycéens – תלמידות קטנות; "סר יו או בת היהודי", עלילת לינקולן היא האחרונה בעלילות הדם באנגליה והמפורסמת מכולן. סיפורו של "יו הקטן" (להבדילו מיו הקדוש של לינקולן, הבישוף של העיר בשנים 1186-1200), שנרצח בידי יהודים והושלך לבורשפכים (בחלק מהגרסאות הלה נאכל על ידם... וכו'). סיפורו מופיע גם בתוך 'סיפורי קנטרברי' ל'צ'וסר ב'סיפורה של אם המנזר'; "הילדים אוכלים את היהודי" – כלומר את לחם הקודש, כלומר את ישו.

⁷⁷ סטודיו לצילום שפעל בפריז באותם הימים.

⁷⁸ פריגור – חבל ארץ בדרום מערב צרפת.

הלובר, הרייז, ה־Palais-Royal
Hôtel de ville
אורייריים וְשִׁבְרִיריים
ביתני תענוגות מגבס
הוקמו כְּדֵי לְשַׁרְת אֶת עֲשָׂרַת יְמֵי הַמְּשָׁתָה
אַזְרָחִים בְּבִרְדָּסִים וּמִסְכּוֹת־נֶשֶׁף
⁷⁹ A l'occasion du mariage de Monseigneur le Dauphin

מִן הַקֹּמָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל Hôtel יֵשֵׁן,
אַנִי בִטְרָנִס,
מִבֵּיטָה מְטָה ב־Rue de Beaune הַצֵּר.⁸⁰
רוֹכְלִים מְפִיטִים אֶת מְרַפְלָתָם
נְשִׁים גְּלוּיּוֹת רֹאשׁ בְּרִדִים שְׁחָרִים
נוֹשְׂאוֹת כְּרוֹת־טְרִיפְטוֹלְמוֹס מִחֲתָלוֹת בְּבִד⁸¹
פוֹעֲלִים בְּכַחַל חוֹר:
מְרִיצוֹת עִם יְרִקוֹת:
כְּלָבִים מְתַרְצָצִים:
הֵם בָּאִים וְהוֹלְכִים
הֵם כָּל כֶּף קֶטְנִים.

ספורים...

הַרומָנְסָה הָאֲבוּדָה
שֶׁכְּתַב אֵינָה אוֹבִידִיוֹס, הַשְּׁתַּעֲבָדוֹת כְּפוּיָה
בְּאַרְיֵן הַפִּיּוֹת,

⁷⁹ "לרגל נישואי הוד מעלותו הדופן [יורש העצר]". לדעת החוקרים מדובר כאן על חתונתם של לואי ה־16 ומארי אנטואנט. כתוצאה ממופע הזיקוקים שנערך לרגל חתונתם נהרגו 123 אנשים.

⁸⁰ רחוב סמוך לנהר הסן, המסתיים ברציף וולטר. ברחוב זה עמד בשעתו Hôtel de L'Elysee, בית המלון שבו התגוררה המשוררת.

⁸¹ טריפטולמוס הנער, גיבור אלואיס, אשר באמצעותו נפוץ גידול החיטה – לאחר שזו נמסרה לו על ידי דמטר – בין בני האדם.

איש אינו יודע את שמה;
 הנה זה סודה של גילדת הצירים האיטלקים.
 הם פלו את ימיהם בנסיון להמחשה...

הכפר הסיני בעיני רוחו של הגאון

דברים קטנים ומשנים מתרחשים ללא הפסק.

⁸²Place des Vosges, Antoine-Rue Saint, Louis-Ile Saint
 המאה השבע עשרה מפרקדת להפליא, גוססת...

ה ס ס

83

בכנסית תומס אקווינס ישנו

⁸⁴l'impasse des Deux Anges מבוי שמכנה

בתים עם שורות של חלונות דמומים

הם כמו פלכים סומים

⁸² Louis-Ile Saint – איל סן לואי הוא האי הקטן מבין שני האיים הטבעיים שבנהר הסן; Antoine-Rue Saint – אחד הרחובות שמובילים לכיכר הבסטיליה; Place des Vosges – פלאס דה ווז' היא הכיכר העתיקה ביותר בפריז.
⁸³ תווים מתוך האופרה "רינדלו" של הנדל. מילות הליברית לקטע הזה: "הניחו לי להתייפח על מר גורלי, הניחו לי להיאנח למען חירותי"
⁸⁴ l'impasse des Deux Anges – רחוב שני המלאכים, או המבוי הסתום של שני המלאכים, הוא רחוב ללא מוצא השוכן בסמוך לבית המלון שבו התגוררה המשוררת.

אֵינָם יְכוּלִים לְרַאוֹת דְּבַר מְלִבַד רוּחוֹת רְפָאִים.
בוֹרִים אֲזִנְיָהֶם לְקוֹל יְבֶשׁ וְחִלוּשׁ
פְּקוּלָה שֶׁל נְזִירָה יְשִׁישָׁה הַמְזַמְרֶת מִיסוֹת
לְעֵלּוּי נְשֻׁמַת אַח שְׁנֵהָרֵג בְּסִבְסֵטוֹפּוֹל...⁸⁵

MOLIERE
EST MORT
DANS CETTE MAISON
LE 17, FEVRIER 1673

VOLTAIRE
EST MORT
DANS CETTE MAISON
LE 30 MAI 1778

CHATEAUBRIAND
EST MORT
DANS CETTE MAISON
LE 4 JUILLET 1848⁸⁶

וְזֶה עוֹד לֹא הֶפֶל,
גַּן הָעֵדֶן לֹא יְכוּל לְהַכִּיל עוֹד זְמַן רַב אֶת כָּל הַמְתִּים הַמְפָּרְסָמִים
שֶׁל פְּרִיז...⁸⁷

! les Champs Elysees יִשְׁנָם

⁸⁵ במהלך מלחמת קרים (1853-1856) התרכזו מרבית הפעולות המלחמתיות במצור על עיר הנמל סבסטופול, הנמל העיקרי של הצי הרוסי בים השחור, ובקרבות שהובילו אליו. סבסטופול עמדה במשך 11 חודשים במצור שהטילו עליה הצבאות היריבים, עד שנכבשה בידי כוחות צרפתים ובריטיים.

⁸⁶ "בבית זה נפטר" וכו' – לוחיות הזיכרון שנתלו על בתיהם של מולייר, וולטר ושאטובריאן.

Sainte-Beuve, זר פרחים לפות בכף־ידו, עביר מדם
ויקטור הוגו,

חולף על ה־Neuf -Pont הדפס דה לה רושפוקו
בהלוף ננוח לעלא
עושה את דרכו ל־salon d'automne
של מדם דה לה פאיט;⁸⁸
הם אינם יכולים לראות זה את זה.

Il fait Lourd⁸⁹
החלומות הגיעו עד מתני.

הלכנו לתפלה ב־Notre-Dame-des-Champs,
זמזומשמים . . . זמזומשמים . . . זמזומשמים.
הבתולה יושבת בגנה;
היא עוטה את הגלימה התכלה ואת כסוי הראש המכנף
אשר לנזירות ב־Saint Vincent de Paul
בשוכף אשר לה, הומה רוח הקדש.
שבע התחנות של דרך היסורים חרוטות בצץ,⁹⁰

⁸⁷ השאנו אליזה היא אחת השדרות המרכזיות של פריז. מקור השם הוא במיתולוגיה היוונית, שדות אליסיום, זהו אזור מסוים בעולם הבא, אליו הגיעו האנשים ההגונים, שהוכיחו ישרלב וגבורה נשגבת.

⁸⁸ שארל־אוגוסטן סנט־בוב (1804-1863) סופר ומבקר ספרות צרפתי, מגדולי המבקרים של המאה ה־19. ניהל רומן עם אשתו של ויקטור הוגו; Pont-Neuf – “הגשר החדש”, פון־נף, הגשר העתיק ביותר בפריז (נבנה בשנים 1607-1478), חוצה את נהר הסן; פרנסואה דה לה רושפוקו (1613-1680), סופר וסטיריקן צרפתי, מחברו של ספר ה־“אמרות”; salon d'automne, “סלון הסתיו”, הייתה תערוכה שנערכה לראשונה בפריז בשנת 1903, כתגובה של אמנים עצמאיים לתערוכת ה־“סלון” הרשמית השמרנית שנוהלה על ידי האקדמיה לאמנויות היפות; מאדאם דה לה פאיט (1634-1693) הייתה סופרת צרפתייה וידידתם הקרובה של פרנסואה דה לה רושפוקו וז'אן רסין. לה פאיט נהגה לארח מפגשים ספרותיים בביתה.

⁸⁹ מזג אוויר חם, מעיק, סגרירי, לח והביל.

⁹⁰ Notre-Dame-des-Champs – כנסיית “גברתנו של השדות”, אחת הכנסיות העתיקות בפריז; Saint Vincent de Paul – כנסיית “הקדוש ונסן דה פול”, שוכנת ברובע

חֲבָצֵלוֹת פּוֹרְחוֹת, כָּחַל, יָרֵק וְנֹרֵד,
פְּקָעוֹתֵיהֶן – מְנַחֵת קִדְשׁ מִיַּפְנֵי מוֹמָר.
טְרוֹבְדוֹר שְׁמִימֵי מְשׁוֹרֵר אֶת שִׁירֵי
חֲטָאִיהָ בְּגֵי הַכְּפָרָה.⁹¹
עַל חוֹמָתָם שֶׁל שְׁמֵי־שָׁקִיעָה צָרְעוֹת אֵינָן נוֹגְסוֹת
בְּשׂוֹיפּוֹ שֶׁל גֶּן הָעֵדֶן.

La Liberté La Presse!

La Liberté La Presse!

הַשְּׁמֶשׁ שׁוֹקֵעַת מֵאַחֲרֵי le Petit-Palais
בְּמִדְבַר הָאֲלֵגִירִי הֵם צוֹעֲקִים אֶת הַקּוֹרְאָן.⁹²

La Liberté La Presse!

הַשְּׁמַיִם מִשְׁמַשְׁיִים;
וְשֵׁם, כְּנֶגְדָם, חוֹלְפִים
לְאַרְכוֹ שֶׁל Pont Solférino⁹³
אֲנָשִׁים קְטַנִּים וְכִרְכָרוֹת, שְׁחָרִים כָּלֵם.

זְבוּבִים מְכַרְסְמִים בְּמִשְׁמֵשׁ הַשְּׁמַיִמִי –
זֶה עִם הַכּוֹבֵעַ רָחֵב הַשּׁוֹלֵיִם וּמְעִיל־הַשְּׁכַמָּה
הוּא בְּוָדָאֵי כְּמָר.

העשירי של פריז; כפי הנראה תחריט (שנפוץ למדי בכנסיות) המתאר את שבע התחנות שעבר ישו ביום הצליבה. כיום נהוג למנות ארבע עשרה תחנות.

⁹¹ טסוגוהרו פוג'יטה (1886-1968) היה צייר יפאני שפעל בפריז בתחילת המאה העשרים. המיר את דתו לנצרות קתולית; רבים משרי הטרוברדורים נקשרו לפולחן מריה, והללו מושרים בדרך כלל, בידי הקתולים, במהלך חגיגות האביב (May day).

⁹² La Presse ו La Liberté – שמות של עיתונים יומיים; הפניה לכיבוש אלג'יר. צרפת השתלטה על הארץ ב־1830 והכריזה על סיפוחה ב־1848. אזרחות צרפתית ניתנה רק לאירופים (וליהודים). המשוררת מתארת כאן את קריאות המואזין.

⁹³ Pont Solférino – גשר שהקים נפוליאון השלישי ושפורק ב־1960.

הם שחרים ודרממדיים והם דומים
לצלליות של נתיני לואי פיליפ.

במורד ה־Quais בוקניסטים סוגרים את
תבותיהם הירקות.⁹⁴

מן ה־VIIeme arrondissement⁹⁵
לילה כמו ערפד
מוצץ כל צליל וצבע.

הרוחות נמות במערותן ההיפּוֹבּוֹרֵאִית;⁹⁶
הרחובות הצרים מתעקלים בגאון אל הכוכבים;
מצת לצת הומה מונית פּינְשׁוּף.

אך מעבר לבצוריו של הלובר⁹⁷
פרויד חופר את הנקה, חיוכו נוֹרָאִי,
הוא מנופף בנבל שלו לאור החשמל

מוניות,

מוניות,

מוניות,

הן צוֹנְחוֹת, חוֹרְקוֹת וְנֶאֱנָחוֹת
כמו אֵלֶּף חתולים מיחמים.

⁹⁴ בימי שלטון המלך לואי־פיליפ (1773-1850) רבים תלו בבתיים דיוקנאות העשויים גזרי נייר שחור, סילוואטים, שהיו אז באופנה; Quais – רציפים; על גבי הרציפים של נהר הסן פורשים הבוקניסטים (מוכרי ספרים יד שנייה) המפורסמים של פריז את מרכולתם, המסודרת בתיבות, ארגזים וקופסאות – בדרך כלל בצבע ירוק.

⁹⁵ הרובע השביעי. שם גם ניצב מגדל אייפל.

⁹⁶ היפרבוריה – שמה של ארץ אגדית במיתולוגיה היוונית שממוקמת הרחק בצפון, מעבר ל"רוח הצפון".

⁹⁷ הלובר (בגלגולו הראשון) שימש בתחילה כמצודה, זו הוקמה בידי פיליפ אוגוסט (1165-1223) בשנת 1190.

זונות כפפירים שואגות לטרף, לבקש מאל מאכלן :
פמר אנגלי נלחם ב-Moulin Rouge⁹⁸

רבעי תוים ושמיניות, ראש פושי בראש כל תו,
מתפתלים בסינקופה נתעבת:

Toutes les cartes marchent avec une allumette!

מאה עדשות משרות את חזיון שבעת חטאי המות

עבור האסטיגמטיה האמריקאית:

“אני לא אוהבת ת'בחורות של מועדוני הלילה – הן אוהבות נשים.”

Toutes les cartes marchent avec une allumette⁹⁹!

שחר

שעת השנה של ורלן . . . אלכימיה

אבסינת,

טבק אלג'רי,¹⁰⁰

דבור, דבור, דבור

מזבל את סגליותיה הלכות של הלבנה.

⁹⁸ לפי הפסוק “הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם.” תהילים קד, כא; המולן רוד’ (”טחנת הרוח האדומה” – ועל גגו של המבנה אכן ניצבת טחנה שכזו) הוא המועדון המפורסם ביותר בפריז ובו מוצגים מופעי קברט צרפתי מסורתי. המועדון הוקם ב-1889. הכומר, כמעין דון קישוט, נלחם בטחנת הרוח האדומה. המשוררת משתמשת כאן בפועל Tilts, המזוהה עם מטבע הלשון Tilting at windmills.

⁹⁹ “Toutes les cartes marchent avec une allumette!” - משפט סתום, כפי הנראה סלנג מקומי מאוד, שלא עלה גם בידי מחברי הקומנטרים לפענחו. משה רון היקר ורבהניסיון הציע, בשיחה אישית, תרגום מילולי שמתקבל על הדעת: “אין קלף שגפרור לא שורף”. כמו כן, ציין רון כי “בעברית צריך לבחור באחד משלל משמעות של המילה carte, וגם זה לא פשוט (כרטיס, קלף, מפה, תפריט וכיו”ב).”; “שבעת חטאי המוות” הוא שמו של אחד הקטעים (ספר 1, שיר 4) השיריים ביצירתו האפית של אדמונד ספנסר (1552-1599) ‘מלכת הפיות’. מרליס מתארת כיצד אותם אמריקאים שהגיעו לעיר לרגל “ועידת השלום” צופים במופע בעד משקפות (או משקפיים), בשל האסטיגמטיה (“צילנדר”) שלהם. מאה עדשות הן חמישים זוגות עיניים, כלומר חמישים אנשים.

¹⁰⁰ טבק זול, שימש בעיקר את בני המעמד הנמוך.

נְשִׂיא הַרְפוּבְּלִיקָה שׁוֹכֵב בַּמַּטָּה לְצַד אִשְׁתּוֹ,
וְיִתְכַן שְׁנֵה קוֹרָה מִמֶּשׁ עֲקָשׁוֹ. . .
בַּמְנַזָּר שֶׁל Port-Royal נוֹלָדִים תִּינּוּקוֹת,
וּמִשָּׁהוּ שְׁלֵא נִרְדָּם אוֹלֵי קוֹרָא עֲקָשׁוֹ אֵת

¹⁰¹le Crime et le Châtiment

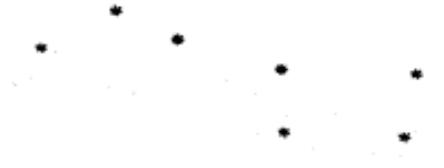
הַשְּׂמֵשׁ זוֹרַחַת

בְּקָרוֹב les Halles יִפְתַּח

¹⁰²Notre-Dame לְאֶשֶׁר הַצָּרִיחִים

שְׂמֵים בְּצַבֵּעַ זַעֲפָרֵן.

¹⁰³JE VOUS SALUE PARIS PLEIN DE GRACE

3 Rue de
Beaune
פריז
אביב 1919

104

¹⁰¹רמון פואנקרה (1860-1934) היה ראש ממשלת צרפת במשך שלוש קדנציות, בשנים 1912-1913, 1922-1924 ו-1926-1929, ונשיא צרפת בשנים 1913-1920. התנגד להבנות שהושגו ב"ועידת השלום"; מנזר Port-Royal נבנה ב-1626 והיה קשור בזרם היאנסניזם (זרם של המחשבה הקתולית המדגישה את החטא הקדמון). במהלך המהפכה הצרפתית שימש המקום ככלא, ולאחר מכן כבית יולדות; le Crime et le Châtiment – "החטא ועונשו".

¹⁰²les Halles – לה אל הוא אזור ברובע הראשון של פריז. בעבר שכן שם שוק סיטונאי גדול ומרכזי, שנהרס ב-1971 – תחתיו נבנה מתחם קניות תת־קרקעי מודרני, פרום דה אל; קתדרלת נוטרדאם היא קתדראלה גותית בפריז ומקום מושבו של הארכיבישוף של פריז. בנייתה החלה ב-1163, תחת שלטון לואי השביעי, והסתיימה ב-1345. לקתדרלה שני צריחים.

¹⁰³"השבח לפריז, מלאת החן"

¹⁰⁴הסימן בעל שבע הכוכביות המופיע בסיום השיר הוא בעצם מערך הכוכבים של "הדובה הגדולה".

הערות המחברת

* *NORD-SUD*, אחת ממסילות הרכבת התחתית של פריז. *ZAG-ZIG*, *LION NOIR*, *CACAO BLOOKER* הן כרזות. Rue du bac וכו' הם שמות של תחנות רכבת.

* "מה נעים להסב ב־grands boulevards" עד עמ' 13 – "קללתם של ממדי הענק." זהו תיאור של ה־grands boulevards.

* "האחד במאי אין שום שושנת עמקים" – באחד במאי, *Moise de Marie*, נמכרת שושנת העמקים, בדרך כלל, ברחבי פריז; אך באחד במאי 1919, היום של השביתה הכללית, אף שושנת עמקים לא עמדה למכירה.

* ללבנה של חודש אפריל, *la lune rousse*, כך מניחים, ישנה השפעה מזיקה על הצמחייה.

* "החלונות של Les Galeries Lafayette" וכו'. במהלך ימי התענית בובות שעווה בגודל אנושי – לבושות כמו חניכי טקס לחם הקודש הראשון – מוצגות בחלונות הראווה של חנויות גדולות.

* המנזר של Port-Royal משמש כיום כבית-יולדות.